

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԱՍՊԵԼԱԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ
ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿՅԱՆԻ ՊՈՆԶԻԱՅՈՒՄ

ՆՎԱՐԴ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Երևանի պետական համալսարան

Աշխարհի առասպելաբանաստեղծական պատկերը յուրակերպ դրսևորում ունի գեղարվեստական խոսքում: Լինելով աշխարհի երկրորդային մշակումը նշանային համակարգերի միջոցով՝ այն հիմնականում խարսխվում է նախնական առասպելաստեղծ աշխարհայացքի, արխայիկ կառույցների և արքետիպերի վրա (Топоров 1992, 161): Բանաստեղծական խոսքը մետաֆորիկ է, և գրողները շատ անգամ ակամա օգտվում են ժողովրդական մտածողության ունիվերսալ նշանային համակարգերից՝ դրանց հիմքով ստեղծելով նորերը:

Իսահակյանի քնարերգությունը խորությամբ հետազոտվել է հայ գրականագետների աշխատություններում, ուսումնասիրվել են գաղափարական, բովանդակային հարուստ շերտերը, որոնք այլազան գեղարվեստական դրսևորումներ են ստանում բանաստեղծական խոսքում:

Մեր ելակետը տվյալ դեպքում աշխարհի իսահակյանական պատկերում նշանային որոշ դրսևորումների քննության ճանապարհով դրանց ակունքներում եղած առասպելական պատկերացումների բացահայտումն է՝ մարդու և տիեզերքի, տարածության և ժամանակի, ձայնի և լռության որոշ արտահայտումներում, դրանց իսահակյանական մեկնությունն ու վերաձևակերպումը բանաստեղծական ինքնատիպ աշխարհում:

Բանալի բառեր – Ավ. Իսահակյան, պոեզիա, աշխարհի առասպելաստեղծ պատկեր, տիեզերք, ձայն և լռություն, տարածություն, ժայռ, ծով, կատարածարանական առասպելներ

* **Նվարդ Վարդանյան** – բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ ակադ. Հրանտ Թամրազյանի անվան հայ գրականության պատմության և գրականության տեսության ամբիոնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի Բանագիտության բաժնի ավագ գիտաշխատող

Нвард Варданян – кандидат филологических наук, доцент кафедры истории армянской литературы и теории литературы имени академика Гранта Тамразяна ЕГУ, старший научный сотрудник отдела фольклора Института археологии и этнографии НАН РА

Nvard Vardanyan – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the YSU Chair of History of Armenian Literature and Literary Theory after Academician Hrant Tamrazyan, a Senior Researcher at the Department of the Folkloristics of the Institute of Archeology and Ethnography of the NAS of the RA

Էլ. փոստ՝ vardanyan.nvard@ysu.am ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3888-3668>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ստացվել է՝ 09.02.2026

Գրախոսվել է՝ 11.02.2026

Հաստատվել է՝ 09.06.2026

© The Author(s) 2026

Բանաստեղծը և տիեզերքը

Մարդ – տիեզերք փոխհարաբերությունները յուրակերպ պատկերումներ են ստանում քնարերգության մեջ: Աշխարհի սուբյեկտիվ ընկալման կերպով պայմանավորված՝ գրողը վերստեղծում է աշխարհը ոչ թե իրենից դուրս, այլ հենց իր քնարական հերոսի ներսում՝ հոգում և սրտում: Իսահակյանի գրչին բնորոշ առանձնահատկությունը՝ բոլոր երևույթներն ու ապրումները հասցնել չափազանցումների՝ իրենց ծայրահեղ, գերադրական արտահայտումներով, այստեղ ևս յուրատիպ դրսևորում է ստանում. զանազան հիպերբոլիկ պատկերումներով աշխարհն իր ընդգրկումով փոքրանում է այնքան, որ տառացիորեն տեղավորվում է քնարական հերոսի սրտում. բանաստեղծական սիրտը մի յուրօրինակ երկինք է դառնում, որում իրենց տեղն ունեն բոլոր արարածների աստղերը («Միրտս երկինք է... // Ամեն արարած // Աստղ ունի այնտեղ - // Գահ ունի այնտեղ»)¹: Իսահակյանական այս չափումներում ոչ թե մարդն է տիեզերքում, այլ տիեզերքն է մարդու մեջ.

Տիեզերքի պերճ հյուսվածքն էմ,

Իմ մեջ երկինքն է երգում (96):

Կամ՝ աշխարհը տեղավորվում է գրողի սիրող գրկում.

Լալիս է աշխարհն իմ սիրող գրկում,

Համայն աշխարհի բախտն էմ ես երգում (513):

Համաշխարհային վշտի մոտիվի խաղարկումներում մարդու ցավի մասշտաբներն են գերազանցում տիեզերական չափումներին.

Ոչինչ է մարդը՝ փոշի փոշու մեջ,

Իր ցավը, սակայն, տիեզերքից մեծ (513):

Նույնպիսի խաղարկում է անում Իսահակյանը մազից կախված մարդկային ճակատագրի առասպելական մոտիվի առնչությամբ: Մազի կամ կյանքի թելի կտրվելու մոտիվը ճակատագրի մասին պատկերացումներում մարդու մահվան հետ է կապվում: Կտրվող մազի առասպելը հանգում է նաև Մազե կամրջի հավատալիքին (Հարությունյան 2000, 437-442): Իսահակյանի բանաստեղծական աշխարհում միֆական այս պատկերը բոլորովին տարբեր դրսևորում է ստացել. մազից կախված է ոչ թե մարդը, այլ տիեզերքը, և այդ մազի միակ ապավենը բանաստեղծի սիրտն է:

Տիեզերքն այս անսահման

Իր ծանրությամբ ահագին

Կախված է սոսկ մի մազից,-

Եվ այդ մազն է իմ հոգին (477):

¹ **Իսահակյան Ավ.**, Երկերի լիակատար ժողովածու 14 հատորով, հ. 1, Եր. , «Գիտություն» հրատ., 2003, էջ 85: Ավ. Իսահակյանի բանաստեղծություններից կատարվող մեջբերումները հիմնականում վերցված են այս հատորից, որին հղումները կտրվեն շարադրանքում՝ փակագծերում նշելով միայն էջը:

Այս առումով բանաստեղծը կարծես նույնանում է Աստծուն: Ուշագրավ մի բանաստեղծության մեջ, որ վերնագրված է «Գիրք ծննդոց» (480), աշխարհի արարչագործության յուրօրինակ նկարագիր է տալիս բանաստեղծը: Աստված լույսը և այդ լույսը ըմբռնող էակին՝ մարդուն, իր մտքից և հոգուց է ստեղծում:

«Եվ լինի լույս», Աստված ասաց,	Որն ըմբռնեց լույսը հզոր:
Եվ իր մտքից հեղեղացավ	Եվ այս վսեմ ու հրաշափառ
Եվ ծավալվեց լույսը հզոր:	Ըմբռնումի ակնթարթով
... Եվ երբ տեսավ անեղն Աստված	Ավարտվեցավ
Որ բարի է լույսը հզոր՝	Օրինակարգ ու ներդաշնակ
Մի շիթ առավ իրեն հոգուց,	Անհուն շենքը տիեզերքի
Փոխադրեց	Անհուն հոգում այս էակի:
Օվկիանոսի ջրերի մեջ	Եվ այդ եղավ
Եվ ստեղծեց այնտեղ փոքրիկ	Արարչության օրը վերջին
Այն էակը խորհրդավոր,	(480-481):

Այսպիսով, «տիեզերքի անհուն շենքը» արարչագործ այս էակի հոգում է, ճիշտ այնպես, ինչպես աշխարհը տեղավորված է բանաստեղծի սրտում:

Տիեզերքի ձայնը և լռությունը

Աշխարհի պատկերի մյուս ուշագրավ դրսևորումը Իսահակյանի բանաստեղծական աշխարհում ձայնի ու լռության պատկերումն է: Իսահակյանը խաղարկում է հեքիաթային տարածված մոտիվը, ըստ որի՝ բնության ձայնը՝ թռչունների լեզուն հասկանալու գերբնական շնորհը, տրվում է միայն ընտրյալներին. «Ա՛ իս, կար ժամանակ, // Ես այնպե՛ս ներհուն // Իմանում էի // Հավքերի լեզուն» (426), սակայն «կյանքի դժնի խաղերին» տրվելով՝ մարդը կորցնում է այս հրաշագործ կարողությունը:

Տիեզերական ձայնի և լռության ավելի ամբողջական և գուտ իսահակյանական պատկեր է ներկայացնում ***տիեզերական զանգը***²: 1898 թ. գրված մի բանաստեղծության մեջ մարդ-տիեզերք հիպերբոլիկ պատկերումներում բանաստեղծի սիրտը տիեզերական չափումների է հասել, գրկել և իրենով պատել է աշխարհը և զանգի պես դողանջում է:

Չայն-ձուն չըկա, սիրտս է միայն –
Մեծ լռության վեհ լեզուն՝
Տիեզերքը գրրկած համայն –
Չանգի նրման դողանջում... (157)

Բանաստեղծական խոսքը այսպիսով դառնում է տիեզերական «մեծ լռության լեզուն»: Բազմաթիվ բանաստեղծություններում հայտնվող այս պատկերն իր առավել ամբողջական դրսևորումն է ստանում «Տիեզերական զանգ» բա-

² Տիեզերական զանգի իսահակյանական պատկերավորման մասին տե՛ս **Իսահակյան Ավիկ**, Գիտական կենսագրություն, Գիրք առաջին (1895-1900), Եր., «Գիտություն», 2000, էջ 484-487:

նաստեղծության մեջ: Եթե բանաստեղծական հոգին, ինչպես որ արարչագործականը, տիեզերքն իր մեջ է կրում, ուրեմն բանաստեղծական խոսքը տիեզերական ձայնի արտահայտությունն է, և բանաստեղծի լեզվով տիեզերքն է խոսում:

Տիեզերքը ողջ – մի մեծ, անհուն գանգ,
Եվ հոգիս – նրա լեզվակը վսեմ (207):

Տիեզերքն ունի իր ձայնը, իր դողանջը. դա բնության լեզուն է: Դեռ պոեզիայի ծագման՝ պաշտամունքային հիմների ժամանակից սկսած՝ քուրմ-բանաստեղծներն են համարվել աստվածների այն ընտրյալները, որոնց տրված է եղել տիեզերքի լեզուն հասկանալու շնորհը, աշխարհը խոսքերով վերստեղծելու գերբնական քերթողական ձիրքը (Վարդանյան 2023, 160-573): 1899-ին «Հիշատակարանում» կատարած մի ուշագրավ գրառման մեջ Իսահակյանն ուղղակիորեն է հիշատակում բնության այս ձայնի մասին՝ բանաստեղծական պատկերավորում լինելուց բացի՝ ներկայացնելով այն որպես իրական ապրում. «Երբ ամայի, անբնակ, անմարդ, չոր բնության մեջ եմ դուրս գալիս... հենց կեսօրին, շոգին, մի տեսակ ձայն եմ լսում, կարծես բնությունը դնկում է — դը նկ-դը նկ» (Իսահակյան 1977, 263-264):

Այս պատկերը զարգանում է բանաստեղծությունից բանաստեղծություն՝ ստանալով նորանոր դրսևորումներ: Բանաստեղծն իրեն համարում է տիեզերական գանգի լեզվակը:

Ճշմարտությունը մի հատ է միայն,
Եվ նա իմ մեջն է – անոթն եմ նորա.
Լեզվակը գանգի տիեզերական
Իմ մեջն է հնչում – բարբառն է նորա (Իսահակյան 2011, 217):

Տիեզերքն իր հոգում կրող բանաստեղծը լսում է նրա դողանջը, և այս իմաստուն ձայնը մարդկանց փոխանցելը դառնում է նրա՝ որպես բանաստեղծ-մարգարեի կոչումը:

Եվ դողանջում է տիեզերքն ամեն –
Եվ իմ հոգումն է, իմ հոգին է այն,
Որ դողանջում է – ես մարգարե եմ...
...Եվ դեպի ամբոխն իջնում եմ ահա
Նո՛ր կտակներով, նո՛ր պատգամներով.
Դեպ նրա հոգին գահավիժում եմ՝
Նրան խայթելու և քարոզելու,
Ե՛վ արտասվելու, և՛ այրվելու...(207)

Բանաստեղծի այս մարգարեացումը նրան բարձրացնում է սովորական մարդկանցից, տիեզերքի իմաստուն ձայնը մարդկանց փոխանցելու նրա յուրահատուկ շնորհը ստեղծում է վերև/ներքև, աստվածային/մարդկային՝ աշխարհի առասպելական կառույցին բնորոշ մոդելը: Բանաստեղծը աստծու պես վերևից է իջնում դեպի ամբոխը: Այս պատկերը վերստին արծարծում է Օլիմ-

պոսի մասին հնավանդ պատկերացումը, որ հայ առասպելաբանության պարագայում կապվում է Մասիսի հետ (Պետրոսյան 2020, 158-178), և Իսահակյանի պոեզիայում ևս հաճախ հիշատակվող Մասիսի բարձունքի պատկերը որոշակի առասպելական պատկերացումների փոխանցողն է դառնում:

Ծովի, լեռան և ժայռի պատկերը

Ընդհանրապես, լեռը և ժայռը հաճախ հանդես եկող խորհրդանիշներ են Իսահակյանի բանաստեղծական պատկերակառույցում: Քնարական հերոսի ձգտումը դեպի լեռան գագաթը, այնտեղ լինելու զգացողությունը, այնտեղ թաղվելու փափագը կրկնվում են տարբեր բանաստեղծություններում:

Իմ սիրտն այնտեղ է – հայրենի հզոր
Լեռների գլխին, արծիվների մոտ... (342)

Խաղարկելով Ռոբերտ Բըրնսի «Իմ սիրտը լեռներում է» հայտնի պատկերը, որի անգերագանցելի արտահայտությունն է Մարոյանի հայտնի պիեսը, Իսահակյանը միևնույն ժամանակ ստեղծում է իր պոեզիային հատուկ պատկեր-խորհրդանիշների նշանային մի համակարգ, որը խորապես կապված է նրա բանաստեղծական աշխարհի փիլիսոփայությանը: Միֆական պատկերներ է ներկայացնում քնարական հերոսի սիրտը կտցող, սուր մագիլներով կուրծքը պատռող ու դեպի լեռները տեղափոխող արծվի պատկերումը.

Եվ արծիվ մի սև իջավ սըրարշավ,
Իջավ երկնքից և կուրծքըս փըշրեց
Եվ սիրտըս կըտցեց, և սիրտս տարավ
Դեպի վե՛հ լեռներ, ժայռեր բարձրաբերձ (332):

Մեկ ուրիշ բանաստեղծության մեջ բանաստեղծն ինքն է խնդրում լեռների սևաթույր արծվին սուր ճիրաններով հանել մարդկանց օրենքներով շղթայված իր սիրտը և թաղել խրոխտ լեռնագագաթներում (352):

Պրոմեթևսի առասպելի ակնարկն այստեղ ակնհայտ է, սակայն ի՞նչ համատեքստում: Մարդկությանը աստվածային հուրը հասցրած և ժայռին գամված Պրոմեթևսի լյարդը կտցող արծիվը կատարում էր Ձևսի հրամանը՝ պատժելով հերոսին: Իսահակյանն ինքն է ուզում ենթարկվել այս խոշտանգմանը՝ հավանաբար զուգահեռ ստեղծելով Պրոմեթևսի և իր քնարական հերոսի միջև, որոնք երկուսն էլ հանուն մարդկության բարօրության էին գործում: Ի վերջո, Իսահակյանի քնարական հերոսին խորթ չէ փրկչաբանական գործառույթը, և, ինչպես հաջորդիվ կտեսնենք, լեռան և ժայռի խորհրդապատկերներն այստեղ առանցքային դեր ունեն:

Իսահակյանի բանաստեղծությունների նշանային համակարգի քննությունն ի հայտ է բերում հետևողականորեն կրկնվող մի համադրություն՝ ծով, ծովի մեջ բարձրացող ժայռ, ժայռի կամ լեռան կատարին թևաբախող արծիվ: Նշանային այս դրսևորումները շատ մոտ են աշխարհի առանցքի մասին հնա-

Ուշագրավ է, որ համամարդկային վշտի թեմատիկայում և համընդհանուր փրկչաբանական մոտիվում հիշատակվում է ժայռը, իսկ երբ խոսքը հայրենիքի և հայոց ազատության մասին է, այստեղ Մասիսն է հիշատակվում: Նույն կերպ, եթե տիեզերական ճշմարտությունների մասին *տիեզերական զանգն* է դողանջում բանաստեղծի «լեզվակ-լեզվով», ապա հայրենիքի տազնապների մասին դողանջում է Մասիսի վրայի *ազատության զանգը*: Այս պատկերը հատկապես տեսանելի է «Մասսա մանուկ» վիպասքում և զարգանում է նաև այլևայլ բանաստեղծություններում: Այսպիսի պատկերներում Մասիսի, ազատության զանգի և Մասիսի գազաթին թևածող արծվի պատկերները հայրենիքի ազատության խորհրդաբանությամբ են արտահայտվում:

Ընդհանրապես, ինչպես ժայռը աշխարհի համար, այնպես Մասիսը հայրենիքի համար յուրօրինակ առանցքի դեր են կատարում: Հայրենի լեռների՝ որպես հզոր հսկաների ավանդազրույցը նոր շունչ է ստանում Իսահակյանի պոեզիայում՝ ժամանակի առասպելական չափումները հասցնելով մինչև աշխարհաստեղծման սկիզբ: Հայրենի լեռներին և հատկապես Սիսին ու Մասիսին ռազմի կոչը հնչում է որպես առասպելական ժամանակի վերադարձի կոչ, որպես առասպելի տարժամանակյա կրկնություն:

Է՛յ, Սիս-Մասի՛ս, ձեզի մեռնիմ,
 Իմ Սիս-Մասի՛ս. ջա՛ն տղերք,
 Դուք տասի չափ-հագարի չափ,
 Ձեզի մեռնիմ, ջա՛ն տղերք:
 ...Առյուծի պես, հայ-ախպրտանք,
 Վու՛հ, վրա տանք դուշմունին (181):

Մասիսի պատկերներում մի յուրօրինակ հանրագումարի է գալիս աշխարհի տարածաժամանակային պատկերը: Մասիսը ոչ միայն տարածական առումով հայրենիքի առանցքն ու հենասյունն է, այլև հավերժության ցուցիչը («Արարատի ծեր կատարին դար է եկել վայրկյանի պես ու անցել», 462): Մասիսի՝ որպես հայրենիքի սյուն-առանցքի պատկեր-խորհրդանիշը հայտնվում է նաև հայ այլ բանաստեղծների պոեզիայում: Հիշատակելի է հատկապես Շիրազի հայտնի «Կտակը»:

Ընդհանրապես, լեռանը վերաբերող պատկերները քողարկված առասպելական շերտեր են բացահայտում Իսահակյանի պոեզիայում: Դեպի լեռները ձգտող քնարական հերոսին հատուկ են աշխարհաթողության մոտիվները. մարդկության շղթայող օրենքներից հոգնած բանաստեղծը դեպի լեռներն ու լեռան բարձունքն է ձգտում, որն ազատության խորհրդանիշն է դառնում, ցանկանում է հեռանալ գորշ ամբոխից, բարձրանալ նրանից (352): Այսպիսի մոտիվները Իսահակյանի պոեզիայում առիթ են տալիս տեսնելու Նիցշեի գերմարդու փիլիսոփայության ազդեցությունը, որը, սակայն, Իսահակյանի պարագայում խորքային էություն չի դառնում, քանի որ, ինչպես իրավացիորեն նկատում է գրականագետ Ժ. Քալանթարյանը, Իսահակյանի հերոսները ժողովրդի ազատության համար են պայքարում, մինչդեռ Նիցշեի գերմարդը դեմ

էր շատ-շատերի ազատությանը (Քալանթարյան 2002, 21): Իսահակյանի պոեզիայի պարագայում մարդկությունից փախչող բանաստեղծը մարդկությանը ճիշտ ուղիով տանելու մասին է երագում, ճշմարիտ արժեքների մասին մարդկանց պատմելով՝ նրանց ավելի լավը դարձնելու երագանքն է փայփայում: Այստեղից է ծնվում Իսահակյանի քնարական հերոսի բարդ և հակասական կերպարը, որը բնութագրական է ժայռում փակված հերոսի առասպելային: Ե՛վ Մհերի, և՛ Արտավազդի դեպքում մենք գործ ունենք հակասական կերպարների հետ՝ չարի և բարու հատկանիշներով օժտված: Այս հակասականությունը, որքան էլ տարբեր բացատրություններ ունենա, ծնվում է ժամանակի վախճանն ու նոր սկիզբը նշանավորող կատարածաբանական առասպելի էությունից: Ժայռում փակվող հերոսը մի կողմից աշխարհակործան է, մյուս կողմից՝ աշխարհաշեն: Կամ գուցե և այս երկու կողմերը լրացնում են իրար, և սա աշխարհը քանդող և նորից կառուցող հերոսն է, ինչպես որ ցույց է տալիս Իսահակյանը «Մասնա Մհեր» պոեմում, նաև էպոսի դիցաբանությանը նվիրված հոդվածում՝ Միհր-Մհերի էպիկական կերպարը վերլուծելիս (Իսահակյան, 2020, 283-298): Իսահակյանի դեպքում ևս մարդատյացությունը և անհուն հումանիզմը փոխլրացնում են իրար, և դա ակնհայտ է հատկապես լեռան և ժայռի պատկերի վերլուծությամբ. մարդկանցից դեպի լեռները փախչող քնարական հերոսն ինքը ուզում է մի ժայռ, մի ամուր հենասյուն դառնալ՝ մարդկությանը փրկելու համար:

Մասիսի պատկերի հետ կապված փրկչաբանական առասպելային արձարծումն առավել ակնհայտ է դառնում «Մասսա Մանուկ» վիպասքում, որտեղ հայ դիցաբանությանը քաջածանոթ հեղինակը ստեղծել է Մասիսի ճառագող գազաթից հայտնվող արևի և արևամոր՝ մայր և մանուկ Հայաստանի ի հայտ գալու միջակական պատկերը՝ որպես Հայոց աշխարհի լուսաբացի՝ ազգային բանահյուսական ավանդույթին հատուկ մի պատկերավորում (Իսահակյան 2008, 52-177):

Այսպիսով, ինչպես տեսնում ենք, Իսահակյանի պոեզիայում աշխարհի նշանային պատկերը, որոշակիորեն սնվելով առասպելական ակունքներից, բացահայտում է իսահակյանական բանաստեղծական աշխարհընկալման ինքնօրինակ շերտերը, թույլ է տալիս տեսնել աշխարհի կառույցի նախակաղապարի արձարծման հեղինակային կերպը, որտեղ ևս մեկ անգամ բացահայտվում է ազգային և համամարդկային վշտերով ապրող մեծ հումանիստ բանաստեղծը:

НВАРД ВАРДАНЫЯ – *Мифопоэтический образ мира в поэзии Аветика Исаакяна.* – Мифологический образ мира находит уникальное проявление в художественной речи. Будучи вторичной разработкой мира посредством знаковых систем, он в основном опирается на исходное мифологическое мировоззрение, архаичные структуры и архетипы (Топоров 1992, 161). Поэтическая речь метафорична, и писатели часто неосознанно используют универсальные знаковые системы народного мышления, создавая на их основе новые.

Литература Аветика Исаакяна неоднократно становилась предметом анализа в работах армянских литературных критиков, исследовались богатые идеологические и содержательные пласты, которые находят различные художественные проявления в поэтической речи.

В данном случае исходной точкой является обнаружение мифических представлений в их истоках посредством изучения определенных мифопоэтических образов в изображении мира, созданном Исааком: в некоторых выражениях человека и космоса, пространства и времени, звука и тишины, их интерпретации и переформулирования Исааком в уникальном поэтическом мире.

Ключевые слова: *Ав. Исаакян, поэзия, мифопоэтический образ мира, вселенная, звук и тишина, космос, скала, море, эсхатологические мифы*

NVARD VARDANYAN – *The Mythopoetic Image of the World in the Poetry of Avetik Isahakyan.* – The mythopoetic image of the world has a unique manifestation in poetry. Being a secondary elaboration of the world through sign systems, it is mainly anchored on the initial mythological worldview, archaic structures and archetypes (Топоров 1992, 161). Poetic speech is metaphorical, and writers often unwittingly use the universal sign systems of folk thinking, creating new ones on their basis.

Isahakyan's lyrics have repeatedly been the subject of analysis in the works of Armenian literary critics, the rich ideological and content layers that receive various artistic manifestations in poetic speech have been examined.

Our starting point in this case is the discovery of the mythical notions at their origins through the examination of certain symbolic representations in Isahakyan's mythopoetic picture of the world: in certain expressions of man and the universe, space and time, sound and silence, their interpretation and reformulation in a unique poetic world of Isahakyan.

Key words: *Avetik Isahakyan, poetry, mythopoetic image of the world, universe, sound and silence, space, rock, sea, eschatological myths*

Գրականության ցանկ / References

- Իսահակյան Ավ. (2003), Երկերի լիակատար ժողովածու 14 հատորով, հ. 1, Եր., «Գիտություն» (Isahakyan Av. (2003), *Erkeri liakatar joghovatsu' 14 hatorov*, h. 1, Yer., 2003, Gitut'yun).
- Իսահակյան Ավ. (2011), Երկերի լիակատար ժողովածու 14 հատորով, հ. 2, Եր., «Գիտություն» (Isahakyan Av. (2011), *Erkeri liakatar joghovatsu' 14 hatorov*, h. 2, Yer., Gitut'yun).
- Իսահակյան Ավ. (2008), Երկերի լիակատար ժողովածու 14 հատորով, հ. 4, Եր., «Գիտություն» (Isahakyan Av. (2008), *Erkeri liakatar joghovatsu' 14 hatorov*, h. 4, Yer., Gitut'yun).
- Իսահակյան Ավ. (2020), Երկերի լիակատար ժողովածու 14 հատորով, հ. 11, Եր., «Գիտություն» (Isahakyan Av. (2020), *Erkeri liakatar joghovatsu' 14 hatorov*, h. 11, Yer., Gitut'yun).
- Իսահակյան Ավ. (1977), Հիշատակարան, կազմող՝ Արամ Բնճիկյան, Եր. (Isahakyan Av. (1977), *Hishatakan*, Yer.).
- Իսահակյան Ավիկ (2000), Գիտական կենսագրություն, Գիրք առաջին (1895-1900), Եր., «Գիտություն» (Isahakyan Avik (2000), *Avetik Isahakyan. gitakan kensagrut'yun*, Girk' arajin (1895-1900), Gitut'yun hrat., Yerevan).
- Հարությունյան Ս. (2000), Հայ առասպելաբանություն, Բեյրութ (Harut'yunyan S. (2000), *Hay araspetaanut'yun*, Beirut).
- Մնացականյան Ա. (1956), Հայկական միջնադարյան ժողովրդական երգեր, Եր., ՀԽՍՀ ԳԱ հրատ. (Mnatsakanyan A. (1956), *Haykakan mijnadaryan joghovrdakan yeger*, Yerevan, HKhSR GA hrat.).

- Պետրոսյան Ա. (2020), Մասիս/Արարատը՝ որպես Օլիմպոս և նրա առասպելները // Լրաբեր հասարակական գիտությունների, № 2, էջ 158-178 (Petrosyan A. (2020), *Masis/Araraty' vorpes' Olimpos yev nra araspetnery, Lraber hasarakakan gitut'yunneri*, № 2, ej 158–178).
- Վարդանյան Ն. (2023), Խոսքի պաշտամունքի և բանաստեղծի՝ որպես քուրմ-ծիսարարի առասպելական ընկալումների շուրջ // Բանասիրություն և գրականություն / Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Գավառ, էջ 160-273 (Vardanyan N. (2023), *Khoski pashtamunki yev banasteghtsi' vorpes' k'urm-tsisarari araspetakan ynt'alumneri shurj // Banahusut'yun yev grakanut'yun. Mijazgayin gitajoghovi nyuter*, Gavar, ej 160–273).
- Քալանթարյան Ժ. (2002), Անդրադարձներ, Եր., «Զանգակ-97» (Kalant'aryan Zh. (2002), *Andradardzner*, Yer., «Zangak-97»).
- Топоров В.Н. (1992), Модель мира (мифопоэтическая) // Мифы народов мира, Энциклопедия, т. 2, Москва, Советская энциклопедия, сс. 161-164 (Топоров В. Н. (1992), *Model' mira (mifopoeticheskaya) // Mify narodov mira, Entsiklopediya*, t. 2, Moskva, Sovetskaya entsiklopediya, ss. 161–164)